

บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

ปัจจุบันชีวิตความเป็นอยู่ของประชากรไทย โดยเฉพาะในเรื่องเกี่ยวกับรายได้ อันเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตของคนทั่วไป ยังอยู่ในเกณฑ์ต่ำไม่ได้เป็นไปตามมาตรฐานแห่งความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ) กำหนด ซึ่งนับว่าเป็นปัญหาใหญ่ที่รัฐบาลไทยจะต้องแก้ไขเพื่อให้ทันกับความก้าวหน้าทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองของโลก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะอาชีพพื้นฐานของประชากรไทยเป็นการประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม ซึ่งขาดการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม รวมทั้งขาดการวางแผนในการพัฒนาประเทศที่ถูกต้อง ซึ่งเปรียบเสมือนการดำเนินชีวิตโดยไร้จุดหมาย

จากสาเหตุแห่งการดำรงชีวิตของประชากรชาวไทย ในเรื่องรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ) กำหนด อันทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างสังคมเมืองกับสังคมชนบท รัฐบาลจึงให้ความสนใจในเรื่องนี้เป็นอย่างมากโดยเริ่มให้มีแผนการพัฒนาชนบทกันอย่างจริงจังตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 โดยเริ่มจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับแรก และได้ดำเนินการต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน แผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับแรกๆ ได้แก่ ฉบับที่ 1-4 เน้นการพัฒนาการจัดสร้างปัจจัยขั้นพื้นฐานต่างๆ และเน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจ ผลการพัฒนาที่ตามมาทำให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้ระหว่างเมืองและชนบท รัฐบาลได้ปรับกระบวนการพัฒนาชนบทครั้งใหญ่ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจ ฉบับที่ 5 เป็นต้นมา ทั้งนี้เพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่ประสบอยู่ในชนบท ดังจะเห็นได้จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจ ฉบับที่ 7 (2535 - 2539) ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักคือ การมุ่งยกระดับรายได้ของประชากรในชนบท และการกระจายการพัฒนาไปสู่กลุ่มเป้าหมาย ที่ยังด้อยโอกาสให้ทั่วถึง

รดยมุ่งยกระดับความสามารถในการผลิตของประชากรในชนบทขยายโอกาสในการผลิตและการจ้างงาน ตลอดจนยกระดับคุณภาพชีวิต ให้สอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชนบท ในลักษณะสร้างความสมดุลของการพัฒนา รัฐบาลได้ประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นับตั้งแต่ฉบับแรกจนถึงปัจจุบัน (ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7) นับเป็นเวลาถึง 34 ปีแล้ว สังคมไทยกำลังเปลี่ยนแปลงไปสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ หรือ นิกส์ (NICS) หลักฐานสำคัญของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวก็คือการขยายตัวของการผลิตในภาคอุตสาหกรรม ทำให้สินค้าอุตสาหกรรมมีสัดส่วนรวมในผลผลิตแห่งชาติ (GNP) ใกล้เคียงกับสินค้าเกษตรกรรม และมีมูลค่าการส่งออกมากกว่าร้อยละ 60 ของสินค้าส่งออกทั้งหมดข้อมูล จปฐ และ กชช 2ค.ที่ผ่านมา รวมทั้งที่สำรวจข้อมูล จปฐไปเมื่อไม่นานมานี้ (ปี พ.ศ. 2536, 2537) เกี่ยวกับข้อมูลในหมวดที่ 5 เรื่องการประกอบอาชีพและรายได้ของประชากร ต่อการดำรงชีวิต ซึ่งในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 ได้กำหนดให้ราษฎรมีรายได้ 15,000 บาทต่อคนต่อปี ซึ่งน่าที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ให้ความสนใจในการเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ และมีบทบาทต่อสังคมส่วนรวมมากขึ้นเพื่อแบ่งเบาภาระของรัฐบาลในการพัฒนาประเทศ

ด้วยเหตุนี้ อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น จึงได้ตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนในการที่จะ บำบัดทุกข์ บำรุงสุข ส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่ที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น จึงได้คิดจัดทำโครงการที่จะนำกลุ่มสตรีที่มีอยู่แล้ว ในพื้นที่ที่คาดว่าจะมีความเป็นไปได้ที่จะส่งเสริมกลุ่มนั้นๆ ให้มีสมรรถนะในการดำเนินการของกลุ่ม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยครอบครัวให้มีรายได้เพียงพอเพื่อลดภาระหนี้สิน มีเงินออมเลี้ยงดูบุตรหลานให้ได้รับการศึกษาสูงๆ ฯลฯ ดังนั้น คณะกรรมการพัฒนาอำเภอ จึงได้พิจารณาคัดเลือกบ้านวังชัย ซึ่งประกอบด้วยหมู่ 1 หมู่ 2 และหมู่ 6 ตำบลวังชัย อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นหมู่บ้านใกล้เคียงกัน เป็นจุดเริ่มต้นของโครงการ ซึ่งเริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี 2533 เป็นต้นมาโดยมีแผนนโยบายที่จะจัดตั้ง

ศูนย์ฝึกอาชีพในการฝึกอาชีพต่างๆให้แก่กลุ่มสตรีในหมู่บ้านนี้ และได้ทำเรื่องขอความ
 รับความอนุเคราะห์จากภาคเอกชนและภาครัฐ ให้ช่วยเหลือในการจัดทำตามแนว
 นโยบายของโครงการนี้ ซึ่งก็ได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายด้วยดีเช่นในปี พ.ศ. 2534
 อุตสาหกรรมจังหวัดขอนแก่น สนับสนุนวิทยากร และสร้างกึ่งกระตุกให้ 10 หลัง ปี
 พ.ศ. 2535 บริษัทเอสรัช เอกซ์ซิโพลเรชั่น แอนด์ ปรอดักชัน โคราชอิงค์ สนับสนุน
 งบประมาณก่อสร้างอาคารศูนย์ฝึกอาชีพอุตสาหกรรม เป็นเงิน 500,000 บาท
 (ห้าแสนบาทถ้วน) และสำนักงานเกษตรอำเภอได้ของงบประมาณในการจัดทำ
 โครงการทำเต้าเจี้ยวให้แก่ศูนย์เป็นเงิน 300,000 บาท (สามแสนบาทถ้วน)
 องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ได้จัดซื้อจักรเย็บผ้าให้กับศูนย์ฝึกอีก 10 หลัง
 เป็นเงิน 50,000 บาท (ห้าหมื่นบาทถ้วน) ปี พ.ศ. 2536 สำนักงานพัฒนาชุมชน
 อำเภอน้ำพอง จัดงบประมาณสนับสนุนกลุ่มสตรี ศูนย์ฝึกอาชีพบ้านวังชัย โดยจัดซื้อ
 ฝ้ายสนับสนุนกลุ่มเป็นเงิน 80,000 บาท (แปดหมื่นบาทถ้วน) และมีหลายหน่วยงาน
 ที่สนับสนุนวิทยากร ในการช่วยสอนแก่สมาชิกกลุ่มๆ ในการตัดเย็บเสื้อผ้า และทำ
 อาหารและนอกจากนั้น สำนักงานเกษตรอำเภอ และสำนักงานพัฒนาชุมชน ยังช่วย
 เหลือในด้านการตลาดจำหน่าย และประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ต่างๆ ให้คนทั่วไป
 ได้รู้จัก ในการจัดตั้งศูนย์ฯนี้ขึ้นมา เพื่อเน้นหรือสนับสนุนให้กลุ่มสตรีผลิตสินค้าที่มี
 คุณภาพ เป็นที่สนใจแก่ตลาด อาทิ เช่นผ้าพื้นเมือง เต้าเจี้ยว ปลาرائبอง แชมพู
 สมุนไพร ฯลฯ เพื่อเป็นการฝึกการมีส่วนร่วมในการทำงาน ให้แก่กลุ่มสมาชิกอีกด้วย
 ประการสำคัญคือ จะเป็นการพัฒนารายได้ให้แก่ครอบครัวของสมาชิก และจาก
 การดำเนินงานรวมกลุ่มกันอย่างจริงจังนับถึงปัจจุบันรวม 7 ปีเศษ สมาชิกในศูนย์
 จำนวน 40 ครอบครัว มีรายได้เพิ่มขึ้นทุกปี จนถึงปัจจุบันสมาชิกทุกคนจะมีรายได้
 อย่างต่ำจากการร่วมผลิตสินค้าที่ศูนย์เดือนละประมาณ 2,000-2,500 บาทต่อเดือน
 และสามารถทำให้สมาชิกกลุ่มมีเงินออม ลดรายจ่ายบางส่วนลงได้ รู้จักการจัดการ
 ด้านการผลิตด้านการตลาด สามารถปลดปล่อยหนี้สินภายในครัวเรือนของตนลงได้
 บุตรหลานได้รับการศึกษาสูงขึ้น อันทำให้มองเห็นว่าสมาชิกกลุ่มสตรีฯ มีคุณภาพชีวิต
 ที่ดีขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากการรวมกลุ่มเป็นสมาชิกของศูนย์ฯ

ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้น จึงเป็นแรงผลักดันให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาองค์ประกอบที่มีผลต่อการดำเนินการกิจกรรมของกลุ่มสตรี ศูนย์ฝึกอาชีพบ้านวังชัยแห่งนี้ เพื่อศึกษาว่ามีองค์ประกอบใดบ้าง ที่เป็นส่วนผลักดันให้กลุ่มสตรีฯ สามารถดำเนินการจนทำให้สมาชิกของกลุ่มฯ มีคุณภาพชีวิตดีขึ้นเรื่อยๆ ได้ อันจะเป็นข้อมูลในการพิจารณาการจัดตั้งศูนย์ฝึกอาชีพในพื้นที่อื่นๆ อีกต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของบ้านวังชัย
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบที่มีผลต่อการดำเนินการกิจกรรม ของกลุ่มสตรีศูนย์ฝึกอาชีพบ้านวังชัย ตำบลวังชัย อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

จากการศึกษาองค์ประกอบ ที่มีผลต่อการดำเนินการกิจกรรมของกลุ่มสตรีศูนย์ฝึกอาชีพบ้านวังชัย ตำบลวังชัย อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น คาดว่าจะได้รับประโยชน์ดังต่อไปนี้คือ

- 1) ทราบประวัติของหมู่บ้าน
- 2) เพื่อทราบถึงองค์ประกอบที่มีผลต่อการดำเนินการกิจกรรมของกลุ่มสตรีฯ
- 3) ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะได้นำข้อมูลเหล่านี้ไปเป็นแนวทาง ในการวางแผนพัฒนากลุ่มอาชีพในท้องถิ่นอื่นๆ ที่มีลักษณะ สภาวะแวดล้อมที่คล้ายคลึงกับกลุ่มสตรีฯ ที่ทำการศึกษาวิจัยนี้

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

- 1) ในการศึกษาเรื่ององค์ประกอบ ที่มีผลต่อการดำเนินการกิจกรรมของกลุ่มสตรีฯ นั้น จะศึกษาเฉพาะองค์ประกอบที่มีผลต่อการดำเนินการกิจกรรมของกลุ่มสตรีศูนย์ฝึกอาชีพบ้านวังชัย ตำบลวังชัย อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ซึ่งมีสมาชิก 40 คน ซึ่งรวมกลุ่มกันมานานร่วม 6 ปีเศษ ดำเนินการร่วมกิจกรรมในกลุ่มตาม

ความสนใจในแต่ละอาชีพ เช่น กลุ่มทอผ้า กลุ่มทำเต้าเจี้ยว กลุ่มทำปลาร้าบอง กลุ่มทำขนมพู่ เป็นต้น

2) ในการศึกษาครั้งนี้ มีระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินการตั้งแต่เดือน สิงหาคม 2537 ถึงเดือนพฤศจิกายน 2538 รวมเวลา 1 ปี 4 เดือน

1.5 ข้อตกลงเบื้องต้น

- 1) ผู้ให้สัมภาษณ์เป็นสมาชิกกลุ่มสตรี ศูนย์ฝึกอาชีพบ้านวังชัย ตำบลวังชัย อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น โดยทราบข้อมูลของกลุ่มฯดี และทราบผลการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตน ในเรื่องราวได้หรือเศรษฐกิจของครอบครัวตนโดยตรง
- 2) ผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นบุคคลภายนอกจะต้องทราบข้อมูลของกลุ่มรู้การพัฒนาการของกลุ่มและชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกกลุ่มเป็นอย่างดี
- 3) มีความจริงใจในการตอบ และให้ข้อมูลได้ถูกต้องตรงกับความเป็นจริง

1.6 คำจำกัดความที่ใช้ในการศึกษา

ครัวเรือนสมาชิกศูนย์ฝึกอาชีพ หมายถึง ครัวเรือนสมาชิกศูนย์ฝึกอาชีพ ที่มีบ้านเรือนตั้งอยู่ในเขต บ้านวังชัย หมู่ 1 หมู่ 2 และหมู่ 6 ตำบลวังชัย อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

ศูนย์ฝึกอาชีพ หมายถึง แหล่งให้ความรู้ด้านอาชีพแก่สมาชิกในศูนย์ฯซึ่งจะจัดให้มีการฝึกอาชีพตามความถนัดของผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ และเอกชน เช่น การทอผ้า การตัดเย็บเสื้อผ้า การทำตุ๊กตา การทำหมอนชนิด เป็นต้น ในการศึกษาครั้งนี้หมายถึงศูนย์ฝึกอาชีพบ้านวังชัย ตำบลวังชัย อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

การดำเนินกิจกรรมของกลุ่มสตรีฯ หมายถึง กิจกรรมที่กลุ่มสตรีฯได้กระทำ เป็นผลงานของกลุ่ม และที่ทำให้สมาชิกกลุ่มสตรีฯมีรายได้ อันทำให้กลุ่มอยู่รอดมาจนปัจจุบันนี้ กิจกรรมที่ดำเนินการในกลุ่มได้แก่ การทอผ้า การทำเต้าเจี้ยว การทำขนมพู่สมุนไพร การทำปลาร้าบอง

องค์ประกอบที่มีผลต่อการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มฯ หมายถึง ส่วนประกอบที่สำคัญ อันเป็นเหตุที่ทำให้เกิดผลในรูปของการกระทำ หรือการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มสตรี ศูนย์ฝึกอาชีพบ้านวังชัย อำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ถ้าขาดองค์ประกอบที่เป็นส่วนสนับสนุนแล้ว งานหรือกิจกรรมนั้นจะสำเร็จได้ยากหรืออาจไม่บรรลุจุดหมายที่ต้องการ

ภูมิหลังและการพัฒนาของกลุ่ม หมายถึง ประวัติความเป็นมาโดยเฉพาะสภาพภูมิประเทศและการตั้งถิ่นฐานของชุมชนที่กลุ่มฯตั้งอยู่ อันมีผลถึงการพัฒนาการของกลุ่มจากจุดเริ่มต้นจนถึงปัจจุบัน ซึ่งการพัฒนาของกลุ่มประกอบด้วยจุดเริ่มต้นของการรวมกลุ่ม สาเหตุที่ทำให้กลุ่มพัฒนาเป็นรูปร่างมาได้จนถึงปัจจุบันการดำเนินงานของกลุ่ม ความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม ผลประโยชน์ที่ได้รับจากการรวมกลุ่ม และกิจกรรมที่กลุ่มดำเนินการ รวมทั้งอุปสรรคที่กลุ่มประสบ และวิธีแก้ไขปัญหาของกลุ่ม

องค์ประกอบทางเศรษฐกิจ หมายถึงส่วนผลักดันให้สมาชิกกลุ่มฯรวมกลุ่มกันดำเนินกิจกรรมแบบต่อเนื่องและมั่นคง ซึ่งในที่นี้หมายถึง การมีเงินออม การลดรายจ่าย การปลดปล่อยหนี้สินในครัวเรือนของสมาชิกกลุ่ม

องค์ประกอบทางด้านการบริหารจัดการด้านการผลิต หมายถึงการดำเนินการของกลุ่มฯ เกี่ยวกับการผลิตสินค้าออกสู่ตลาด ซึ่งต้องเป็นไปตามแผนงานของศูนย์ที่กำหนดไว้ รวมถึงการจัดการด้านการผลิต การคิดค้นปรับปรุงการผลิตสินค้าให้มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้จะต้องขึ้นอยู่กับองค์ประกอบในการผลิต อันประกอบด้วยสมาชิกกลุ่มฯอุปกรณ์การผลิต วัตถุดิบ ทุน โดยผ่านกระบวนการผลิต

องค์ประกอบการบริหารจัดการด้านการตลาด หมายถึงขั้นตอนการวางแผนเกี่ยวกับการจำหน่ายสินค้า การกำหนดราคาสินค้า วิธีการหาตลาด สีสน์ รูปร่างของผลผลิต วิธีการจำหน่ายสินค้า และการขยายตลาด

องค์ประกอบทางเทคนิควิทยาและสภาวะแวดล้อม หมายถึง พื้นความรู้ในวิธีการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม ที่สมาชิกกลุ่มสตรีฯมีอยู่เป็นพื้นฐานรวมถึงการรับความรู้เข้ามาใหม่และบุคคลที่มามีส่วนเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับกลุ่มฯ เทคโนโลยีสมัยใหม่

รวมทั้งวัฒนธรรมในพื้นที่เป็นสำคัญ ที่จะเป็นส่วนผลักดันให้กิจกรรมของกลุ่มฯ ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง และก้าวหน้าขึ้นไปเรื่อยๆ

สวัสดิการของกลุ่ม หมายถึง เงินกองทุนกลุ่มที่มีให้สมาชิกได้กู้ยืม วัตถุประสงค์ และผลตอบแทนอย่างอื่นที่มีให้แก่สมาชิกกลุ่ม